

Република Северна Македонија

Министерство за образование и наука

“ПРОЕКТ ЗА УНАПРЕДУВАЊЕ НА ОСНОВНОТО ОБРАЗОВАНИЕ (ПУОО)”

Република Северна Македонија

ПЛАН ЗА ВКЛУЧУВАЊЕ НА ЗАСЕГНАТИТЕ СТРАНИ

Септември 2020

Содржина

1	ВОВЕД И ОПИС НА ПРОЕКТОТ	4
1.1	Вовед	4
1.2	Опис на проектот	4
1.3	Локација и контекст на проектот	9
1.4	Придобивки од проектот	10
1.5	Цели и обем на Планот за вклучување на засегнатите страни (ПВЗС)	11
1.6	Правна рамка за вклучување на засегнатите страни	12
1.6.1	Правна рамка и релевантни документи	12
1.6.2	Правна рамка на национално законодавство	12
1.6.3	Стандарди на Светска банка за животната средина и социјалните аспекти за вклучувањето на засегнатите страни	13
2.	ПРЕТХОДНИ АКТИВНОСТИ НА ВКЛУЧУВАЊЕ НА ЗАСЕГНАТИТЕ СТРАНИ	14
3.	УТВРДУВАЊЕ И АНАЛИЗА НА ЗАСЕГНАТИТЕ СТРАНИ	15
3.1	Мапирање на засегнатите страни	16
4	ПРОГРАМА ЗА ЗАСЕГНАТИТЕ СТРАНИ	25
4.1	Вовед	25
4.2	Цел и времетраење на ПВЗС	25
4.3	Предложена стратегија за објавување на информации	26
4.4	Предложена стратегија за консултации	26
4.5	Предлог стратегија за инклузија и комуникација со ранливите групи	27
4.6	Акциски план	28
4.7	Преглед на коментари	31
4.8	Планирани активности за информирање и комуникација	31
5	РЕСУРСИ И ОДГОВОРНОСТИ ЗА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА НА АКТИВНОСТИТЕ НА ЗАСЕГНАТИТЕ СТРАНИ	31
5.1	Ресурси	32
5.2	Функции и одговорности на раководството/вработените	33
6	МЕХАНИЗАМ ЗА ПОДНЕСУВАЊЕ ПОПЛАКИ (МПП)	33
6.1	Повратни информации до подносителот на поплаката/коментарот во врска со донесеното решение	33
6.2	Систем на Светска банка за решавање по поднесени поплаки	35
7.	МОНИТОРИНГ И ПОДНЕСУВАЊЕ ИЗВЕШТАИ	35
8	ПРИЛОЗИ	37

Листа на кратенки

ДИЦ	Државен испитен центар
ПУОО	Проект за унапредување на основното образование
БРО	Биро за развој на образованието
МОН	Министерство за образование и наука
ПЛУОЖССА	План за управување со обврски за животна средина и социјални аспекти
РЖССА	Рамка за животна средина и социјални аспекти
ЕСС	Стандарди за животна средина и социјални аспекти
МПП	Механизам за поднесување поплаки
ЧР	Човечки ресурси
ИБРД	Меѓународна банка за реконструкција и развој
ДПИ	Државен просветен инспекторат
СОНК	Синдикат за образование, наука и култура
СС	Стручни соработници
ИНСЕТ	Професионален развој на наставниците
МФ	Министерство за финансии
ПРЕСЕТ	Обука на кандидати за наставници
НО	Невладини организации
ЗБР	Здравје и безбедност при работа
ОЕЦД	Организација за економска соработка и развој
УРП	Училишни развојни планови
ЕУП	Единица за управување со проектот
СНРС	Стратегија за набавки и развој на проектот
РМ	Република Македонија
РСМ	Република Северна Македонија
ПВЗС	План за вклучување на засегнатите страни
ДЗС	Други заинтересирани страни
ПДО	Програма за државно оценување
УСАИД	Агенција за меѓународен развој на САД
СБ	Светска банка
ИСР	Извештај за светскиот развој
РПУ	Развојна програма на училиштето
ДТ	Државно тестирање
КДТ	Концепт за државно тестирање
ПУОЖССА	Прашалник за управување со обврски за животна средина и социјални аспекти
ПР	Професионален развој

1 ВОВЕД И ОПИС НА ПРОЕКТОТ

1.1 Вовед

Проектот за унапредување на основното образование ќе го спроведува Министерството за образование и наука на Република Северна Македонија. Проектот ќе се спроведува низ целата држава, во урбани, полуурбани и рурални средини.

Проектот ќе придонесе кон развивањето на вештините и проширување на можностите за најранливите категории, за подобрување на квалитетот и важноста на образованието и поддршка на нови инвестиции во основното образование преку i) зголемување на квалитетот на наставата во основните училишта, ii) пилотирање на нови методологии за следење на постигнувањата на учениците, обезбедување соодветна поддршка за учење на ранливите категории на ученици и ученици од етничко малцинство и решавање на недостатоците во наставната програма; и iii) подобрување на перформансите на наставниците и нивниот карьерен развој – кои ќе бидат опфатени во овој нов проект.

Засегнати страни се дефинираат како лица или групи кои се директно или индиректно погодени од проектот, како и оние кои можат да имаат интерес за проектот и/или можност да влијаат позитивно или негативно на неговиот исход.

Проектот ќе влијае на широка група на засегнати страни како што се наставници, ученици, родители, службени лица од локалната самоуправа, ранливи категории итн.

Планот за вклучување на засегнатите страни (ПВЗС) е дизајниран да воспостави ефективна платформа за продуктивна интеракција со потенцијално засегнатите страни и останатите страни, во чиј интерес се резултатите од Проектот за унапредување на основното образование во Република Северна Македонија (ПУОО). Вклученоста на засегнатите страни во текот на целиот проект е од суштинско значење за добро управување со проектот и обезбедува можности за Министерството за образование и наука на Република Северна Македонија (МОН) да ги вклучи повратните информации од засегнатите страни во дизајнот на проектот, да ги процени ризиците, мерките за ублажување и истовремено да го објасни обемот на проектот и неговите влијанија.

Целта на овој ПВЗС е да информира како засегнатите страни ќе бидат вклучени во текот на целиот проект, нивните претходни ангажмани и вклученост во рамките на проектот ПУОО и воедно да ги наведе одговорностите и ангажманот на релевантните институции и изведувачи во спроведувањето на претстојните активности.

Овој документ ги идентификува главните засегнати страни во чиј интерес е проектот, вклучени директно или индиректно (вклучително и ранливите групи), како и оние со останати интереси кои можат да влијаат на проектот. Овој документ ги вклучува реализираните и планираните активности, како и низа стратегии за навремено, релевантно и континуирано учество на засегнатите страни во текот на целиот проектен циклус. Планот е подготвен во согласност и со примена на стандардот 10: Вклучување на засегнати страни и информирање, од Рамката за животна средина и социјални прашања на Светска банка.

1.2 Опис на проектот

Владата на Северна Македонија планира да добие заем од Меѓународната банка за обнова и развој (ИБРД) за спроведување на Проектот за унапредување на основното образование.

Проектот ќе се спроведува од страна на Министерството за образование и наука на Република Северна Македонија и ќе ги подобри условите за подобрување на учењето во основното образование.

Северна Македонија неодамна презеде важни реформи во системот за предучилишно образование и згрижување. За да се искористи оваа важна инвестиција, државата треба да инвестира повеќе и поефикасно во квалитетот на наставата и учењето во основното образование. ПУОО ќе биде составен од три главни компоненти кои треба да бидат усогласени и да се надополнуваат. Две компоненти се системски реформи во врска со развојот на сеопфатно државно тестирање и зајакнување на компетенциите на наставниците, стручните соработници и директорите на училиштата, со што ќе се создадат потребните услови за училишните тимови да ги имаат потребните информации за постигнувањата на учениците и потребните обуки за професионален развој на наставниците. Третата компонента се фокусира на интервенции на ниво на училиште. Дополнително, проектот ќе го зајакне управувањето со секторот за образование, управувањето со проектот и мониторингот и евалуацијата на проектните активности.

Проектот е структуриран од следниве компоненти:

КОМПОНЕНТА 1: ПОДОБРУВАЊЕ НА УЧЕЊЕТО НА НИВО НА УЧИЛИШТЕ

Оваа компонента ќе се фокусира на факторите што го подобруваат учењето на ниво на училиште преку: i) ревизија и користење на Развојните програми на училиштето, со фокус кон подобрување на учењето на учениците, поддржано со грантови за училиштата со цел да се подобри автономијата при носење на одлуки на училиштето и ii) осовременување на физичката средина за учење, поддржано со директни набавки и iii) промовирање на отчетност преку споделување информации.

Под-компонента 1.1 Развојни програми на училиштата (РПУ) и грантови

Проектот ќе финансира активности насочени кон подобрување на капацитетот на училиштата да спроведат самоevaluација и да развијат Развојна програма (РПУ). Оваа програма ќе биде клучен инструмент за одредување на начинот за подобрување на физичката средина за учење во училиштата и што е најважно, за идентификување на областите во кои училишниот тим (директор, наставници, стручни соработници, локална заедница) ќе работи заедно за да се подобри учењето.

Училиштата ќе спроведат самооценување (самоеvaluација), додека Инспекторатот ќе продолжи со екстерно оценување на училиштата. Училишните тимови кои ќе изготват Развојни програми (РПУ) во кои убедливо презентираат начини за подобрување на резултатите од учењето на учениците, ќе добијат грантови за да ги имплементираат своите идеи. Целта е да се даде приоритет и да се поддржат послабите училишта (оние училишта кои имаат ученици со потешкотии во учењето, училишта со поголем број ученици од ромско население, училишта со ученици со попреченост и други ранливи групи и/или спроведување на програми за забрзано учење за ученици кои немале поддршка за учење или пристап до можности за учење на далечина за времена затворањето на училиштата поради КОВИД-19 пандемијата и кои би можеле да го напуштат образованието).

Самооценувањето на училиштата и Развојните планови кои ќе произлезат од процесот ќе бидат развиени со учество и ангажирање на локалните заедници, имено родители и ученици како директни учесници во основно образование, како и наставници, стручни соработници и локални власти (основачи) како претставници на училиштето. Заедно, претставниците на овие групи го сочинуваат училишниот одбор за секое училиште. Иако училиштето е одговорно за подготвување на Развојната програма, училишниот одбор ќе биде консултиран и ангажиран во самиот процес на подготовка на таа програма. Училишните одбори ќе можат да предложат области за подобрување врз основа на нивните состаноци со други родители и ученици и да побараат од училиштето да ја прилагоди или подобри Развојната програма. Овој процес ќе осигура дека мислењето на клучните засегнати страни ќе биде земено предвид и дека тие се свесни за преземените активности врз основа на нивните повратни информации, со што ќе се затвори кругот за повратни информации. Грантовите ќе се даваат само во случаи кога Развојните програми се развиени со активно учество и ангажирање на локалните заедници преку нивниот училишен одбор и кога таквиот ангажман е веродостојно документиран како дел од процесот на самооценување и планирање на училиштето. Редовно анкетирање ќе се спроведува на членовите на училишниот одбор за да се соберат повратни информации и да се оцени процентот на задоволството на членовите на одборот од нивниот ангажман за време на процесот на подготовка на Развојната програма и од преземените активности како резултат на нивните повратни информации.

Под-компонента 1.2: Подобрување на средината за учење

Оваа под-компонента ќе финансира активности за подобрување на средината за учење во основното образование преку:

(i) Унапредување на физичката средина за учење

Подобрување на основната инфраструктура: каде што е потребно, ќе се обезбеди мала рехабилитација која вклучува подобрување на електрична инсталација, осветлување и поврзување, обезбедување соодветност на тоалетите, просториите на наставниците и учениците. Подобрување на мултифункционалните средини за учење, поврзани со Интернет и погодни за следење настава. Проектот ќе финансира мултифункционални ИКТ простории, научни лаборатории, библиотеки, мебел и најсоодветна опрема што одговара на возраста на учениците. Дополнително ќе се обезбеди обука на наставниците и администраторите за безбедност на учениците и безбедност на Интернет. Сите училници со Интернет конекција ќе бидат опремени со соодветна технологија за безбедност на деца.

(ii) Подобрување на ресурсите за учење

Училниците ќе бидат снабдени со потребни ресурси за настава и учење: соодветни книги за возраста и нивото на учениците, наставни помагала (предмети, играчки и игри со едукативна природа), постери, итн. Овие ресурси ќе бидат обезбедени на официјалните јазици во Северна Македонија.

Под-компонента 1.3: Промовирање на отчетност преку споделување информации

За целосно надолнување на претходните две под-компоненти, ќе биде вклучена активност за промовирање на отчетноста на ниво на училиште. Оваа активност ќе се реализира преку споделување на релевантните информации за работата на училиштата со сите засегнатите страни, бидејќи ова претставува едноставен, но сепак ефикасен начин засегнатите актери (училиштата) да се поодговорни кон засегнатите страни (родители, ученици, локална

заедница, локална самоуправа, министерство, невладини организации, синдикат на наставници). Презентираните информации можат да бидат прикажани како едноставна описна статистика (број на ученици, број на наставници во училиште итн.) па сè до почувствителни податоци, како што се резултатите од учење на учениците.

КОМПОНЕНТА 2: РЕФОРМА НА СЛЕДЕЊЕТО И ОЦЕНУВАЊЕТО НА НАЦИОНАЛНИОТ ПРОГРЕС ВО УЧЕЊЕТО

Целта на Државното тестирање (ДТ) е да обезбеди точна слика на стандардите постигнати од учениците во основното ниво на образованието и да воспостави сигурна основа, според која може да се следи идниот напредок на учениците. Развојот на ДТ за основните одделенија ќе подразбира и развој на полу-формални тестови кои се соодветни на возраста и се базираат на репрезентативен примерок, првично за 3- то и 5- то одделение.

Под-компонента 2.1 Развој на Државното тестирање (ДТ)

Оваа под-компонента има за цел да обезбеди техничка помош за МОН и Државниот испитен центар (ДИЦ) за развој на концептот за Државно тестирање, утврден во Законот за основно образование, како и за зајакнување на релевантниот капацитет на ДИЦ во однос на човечки, технички и финансиски ресурси. Проектот ќе го поддржи развојот и спроведувањето на најмалку два циклуси на тестирање за јазична и математичка писменост во 3-то и 5-то одделение. Акцентот на тестирањето ќе биде насочен кон мерење на клучните способности на основна математичка писменост (математика) и јазична писменост. (т.е. мајчин јазик / наставен јазик).

Под-компонента 2.2 Максимално користење на резултатите од ДТ на министерско и училишно ниво

Откако ќе се развие и спроведе, резултатите од ДТ ќе се користат при креирање на реформи во образовните политики на ниво на министерство и при преземање на активности на ниво на училиште. Ова подразбира обезбедување на техничка помош и обука на овие две нивоа за анализа на податоци, пишување извештаи и донесување на одлуки засновани на докази.

На засегнатите страни во образовниот сектор (МОН, ДИЦ, БРО, ДПИ) ќе им се обезбедат обуки поврзани со толкување и анализа на податоците од ДТ со цел нивно користење за идните реформи на образовните политики. Дополнително ќе се обезбедат обуки за инспекторите, за пишување на извештаи за евалуација на училиштето кои се јасни, специфични и применливи. Ваквите извештаи ќе бидат од исклучителна важност за училиштата при развивање на нивните планови.

За училиштата кои ќе бидат опфатени во примерокот, ќе се обезбеди обука за директорите на училиштата за тоа како да ги толкуваат и да постапуваат според резултатите од ДТ на ниво на училиште, додека обуката за наставниците ќе се фокусира на тоа како да им помогне да ги толкуваат и да постапуваат според резултатите од ДТ на ниво на ученик. Дополнително, прилагодените извештаи ќе им бидат достапни на другите заинтересирани страни како локални власти, родители и академска заедница.

КОМПОНЕНТА 3. ЗАЈАКНУВАЊЕ НА КОМПЕТЕНЦИИТЕ НА НАСТАВНИОТ КАДАР, СТРУЧНИТЕ СОРАБОТНИЦИ И ДИРЕКТОРИТЕ НА УЧИЛИШТАТА

Имајќи ги предвид слабите резултати од учењето на учениците во Северна Македонија на меѓународните оценувања, главните чинители - наставници, стручни соработници и директори на училишта - треба да бидат подготвени да одговорат на оваа криза во учењето, со воспоставување на ефективен систем за професионален развој на наставниците (честопати наречен ИНСЕТ).

Целите на оваа компонента се:

- (i) Операционализирање на компетенциите;
- (ii) Подобрување на професионалниот развој во наставниот кадар (ИНСЕТ);
- (iii) Започнување со реформа на обуката на кандидатите за наставници (ПРЕСЕТ)

Подкомпонента 3.1 Спроведување на стандардите за наставници, стручни соработници и директори на училиштата

Северна Македонија ги има развиено овие стандарди, но сега истите треба внимателно да ги спроведе. Исто така, треба да се развијат патеки за кариерен развој за овие професии за да се стимулираат вработените кои работат во овие области. Целта на оваа под-компонента е да ги имплементира стандардите преку развој на патеки за кариерен развој на наставниците, зајакнување на капацитетот на сите релевантни засегнати страни (МОН, БРО и ДПИ) и ставање во пракса на новите позиции на ментор-наставник и советник-наставник.

Под-компонента 3.2 Модернизирање на професионалниот развој на наставниците (ИНСЕТ);

Проектот е во силна позиција да се надврзе на тековните реформи на професионалниот развој на наставниците кои што се започнати во Северна Македонија. Обуката може да се направи порелевантна со а) ревидирање на содржината на професионалниот развој на наставниците (ИНСЕТ); б) прилагодување на спроведувањето на обуката - како се обезбедува професионалниот развој; в) подобрување на поддршката на наставниците, стручните соработници и директорите на училиштата со ресурси за учење (вклучително е-ресурси), групи за учење како „Актив на наставници“ и стручни лица за помош, г) дизајнирање на задолжителни и изборни обуки и доделување на соодветни средства за да истите бидат достапни за наставниците и раководството на училиштата и д) обезбедување на стимулации и зајакнување на одговорноста за професионален развој.

Во однос на развој на нова содржина на професионалниот развој (ИНСЕТ), ќе бидат потребни следниве чекори: анализа на потребите; дизајнирање и развој на модули; имплементација и евалуација на овие модули.

Подкомпонента 3.3 Воведување измени во обуката на кандидатите за наставници и изборот на нови наставници

Бидејќи новите наставници кои ја започнуваат професијата се недоволно подготвени за истата, треба да се преземат мерки за подобрување на иницијалното образование на наставниците, изборот во професијата наставник и континуирана почетна обука на наставници приправници во првите години на работа. Ако иницијалното образование на наставниците (ПРЕСЕТ) не може значително да се ревидира, еден од начините за подобрување на обуката на студентите на педагошките факултети (новите наставници) за

влез во настава е со подобрување на i) обука и менторство на студенти-наставници за време на нивната пракса во училиштата (ПРЕСЕТ) и ii) обука и менторство на нови приправници - наставници додека тие го поминуваат процесот на воведување во наставата, а потоа стануваат наставници. Новите позиции на ментор-наставник или советник-наставник уредени во новиот закон може да ја обезбедат оваа улога.

КОМПОНЕНТА 4. УПРАВУВАЊЕ НА СЕКТОРОТ, РАКОВОДЕЊЕ СО ПРОЕКТОТ И МОНИТОРИНГ И ЕВАЛУАЦИЈА (M&E)

Преку оваа компонента ќе се даде поддршка на Министерството за образование и наука со цел да го подобри управувањето со секторот за образование преку развој на студии за подобрување на фискалната ефикасност во секторот, управувањето со проектот и мониторинг и евалуација.

Под-компонента 4.1 Подобрување на ефикасноста на секторот заснована на докази

За да се превенира фискалната неефикасност во секторот потребна е изработка на студија, при што Владата на РСМ ќе може да донесе одлуки засновани на докази за подобрување на ефикасноста. Во однос на ефикасноста на секторот, потребни се дополнителни анализи на две прашања, оптимизација на мрежата на училишта и на формулата за финансирање. Проектот ќе го поддржи Министерството за развој на акционен план за оптимизација на училиштата и пилотирање на некои од опциите со заинтересираните општини. Сите одлуки и измени кои ќе ги направи Министерството ќе бидат засновани на резултатите и препораките од направените студии.

Под-компонента 4.2 Управување, мониторинг и евалуација на проектот

Оваа поткомпонента исто така ќе го поддржува секојдневното раководење и спроведување на активностите од проектот и ќе врши мониторинг и евалуација на проектните цели и резултати. Исто така, преку оваа под-компонента ќе се финансираат активности кои ќе обезбедат ефективна администрација и имплементација на проектот.

1.3 Локација и контекст на проектот

Република Северна Македонија е држава со проценето население од 2.022.547¹ жители, со релативно стабилен раст во последните 15 години, која го издигна својот статус во економија со среден-приход. Образовниот систем на Република Северна Македонија вклучува: предучилишно, основно (6-14 години), средно (15-17/18 година) и високо образование.

Основното образование трае девет години и тоа е задолжително и бесплатно за сите ученици (6-14 години). Постојат 347 основни училишта во земјата (околу 1.100 вклучувајќи подрачни училишта). Нивоата на јазична писменост се високи, 98.8% кај мажите и 96.8% кај жените (2015 година). Бруто стапка на запишување е 63%, а нето стапката на запишување изнесува 91%. Сепак, голем број деца (главно Роми) не се вклучени во оваа статистика, бидејќи тие не се регистрирани во ниту еден официјален систем (немаат матичен број), така што реалната стапка на запишување за соодветната возрастна група е помала.

Во 2016/17 имало 194 паралелки во 45 специјални основни училишта, со вкупно 809 ученици (од кои 289 женски) и 61 паралелка во рамките на 4 специјални средни училишта, со 229 ученици со попреченост (66 женски). Според податоци на МОН, има 725 ученици со

¹ Според последен попис од 2002

попеченост вклучени во редовна настава во основно образование и 230 во редовна настава во средно образование.

Образовниот систем е организиран на четири наставни јазици во основните училишта (македонски, албански, турски и српски) и три наставни јазици во средното образование (македонски, албански и турски). Околу 29% од основните училишта и 34% од средните училишта се двојазични или тријазични училишта².

Бројот на ученици во основното образование изнесува 192.448 (женски 93.118 и машки 99.330)³. Бројот на наставници во основното образование изнесува 18.291 (женски 12.732 и машки 5.559)⁴.

Проектот има за цел да го трансформира секторот со фокус на клучните елементи потребни во овој момент во напорите за реформа на образованието во Северна Македонија. Следејќи ги доказите во достапната литературата и принципите утврдени во Извештајот за светски развој 2018, ова вклучува: а) воведување механизми за оценување кои им овозможуваат на клучните засегнати страни да го проценат учењето и да постапуваат според тие докази во училишната и на секторско ниво; б) зајакнување на училиштата со цел да бидат поголеми чинители на промени со директен одговор на потребите за учење на нивните ученици; и в) усогласување на сите вклучени страни преку зајакнување на пристапот за учење базиран на докази, како во училишната (користен од страна на наставниците), така и во Министерството. Одржливоста ќе се обезбеди преку развивање на системи во училиштата и Министерството кои се централно и критички насочени кон подобрување на резултатите од учењето на учениците. Конечно, целосното усогласување на проектот со Сеопфатната стратегија за образование на Северна Македонија за 2018-2025 година овозможува сопственост и одржливост на проектните интервенции. Стратегијата за образование на Република Северна Македонија за 2018-2025 година е основа за спроведување на активности од страна на институциите во Република Северна Македонија во областа на образованието за периодот до 2025 година. Стратегијата се заснова на јасна идентификација на главните предизвици на образовниот сектор, со што се осигурува неговата важност преку внимателно дефинирање на приоритетните области што треба да се решат во периодот до 2025 година. Документот прво ги опфаќа шестте главни столба на образовниот систем - предучилишно образование, основно образование, средно образование, стручно образование и обука; високо образование и истражување и учење и образование на возрасни. Потоа следи и седмиот столб, каде што се опфатени општи теми од образовниот систем.

1.4 Придобивки од проектот

Предложената цел за развој на ПУОО е да ги подобри условите за учење во основното образование.

Клучните очекувани резултати на Проектот се:

1. Одреден дел училишници со подобрена средина за учење на примарно ниво што произлегува од проектните интервенции;

² Извор: Проект на УСАИД за меѓуетничка интеграција во образованието.

³ Основни и средни училишта на почетокот на учебната 2017/2018- Државен завод за статистика

⁴ Основни и средни училишта на почетокот на учебната 2017/2018- Државен завод за статистика

2. Одреден дел на имплементирани Развојни програми на училиштата кои користат податоци за успешност и алатки за следење за подобрување на учењето на учениците.
3. Одреден дел на училници со подобрен квалитет на наставните практики мерени со алатка за набљудување на наставниците во одделението;

Проектот има за цел да ги зајакне неодамнешните напори на Северна Македонија во предучилишно и основно образование преку зголемување на пристапот до квалитетно основно образование на национално ниво.

Директните корисници на проектот ќе вклучуваат ученици од основно образование, но фокусот ќе биде ставен на ранливите категории на ученици (Роми, девојчиња, ученици диспропорционално погодени од затворањето на училиштата поради пандемијата Ковид 19). Овие категории на ученици се очекува да имаат корист од подобреното учење и физичката средина во нивните училишта, како и од подобро обучените наставници. Наставниците за основно образование, директорите на училиштата и стручните соработници ќе имаат бенефит од поефикасен професионален развој и напредување во кариерата, наставните средства и грант програмата за имплементирање на нивните Развојни програми.

1.5 Цели и обем на Планот за вклучување на засегнатите страни (ПВЗС)

Вклучување на засегнатите страни е инклузивен процес кој ќе се спроведува за време на целиот проект. Кога е правилно дизајниран и имплементиран, планот поддржува развој на силни, конструктивни и отворени релации кои се важни за успешно управување со ризиците за животната средина и социјалните ризици идентификувани во проектот. Честата и јасна комуникацијата со засегнатите страни уште во рана фаза на проектот помага за справување со очекувањата и избегнувањето на ризици, потенцијалните конфликти и одложувања на проектите. Покрај тоа, планот помага во управувањето со очекувањата на засегнатите страни, што ќе има влијание во текот на целиот проект. Оттука, овој ПВЗС обезбедува план за ефективна интеракција со засегнатите страни за поддршка на интересите на проектот.

Со цел да се обезбеди јасна и непречена комуникација помеѓу сите заинтересирани и засегнати страни, Министерството за образование и наука го изготви овој план за вклучување на засегнатите страни (ПВЗС), со кој се спроведува вклучување на засегнатите страни во согласност со законите на Република Северна Македонија, како и барањата на Светска банка (ЕСС стандарди).

Клучните цели на ПВЗС може да се сумираат во:

- Разбирање на правилата и прописите за вклучување на засегнатите страни согласно законодавството во РСМ;
- Давање насоки за вклучување на засегнатите страни со тоа што ќе бидат исполнети стандардите на СБ;
- Идентификување на клучните засегнати страни и/или оние кои можат да влијаат на проектот и неговите активности;
- Идентификување на најефикасните методи, времето и структурите преку кои може да се споделуваат информациите за проектот и да се обезбеди редовна, достапна, транспарентна и соодветна консултација;

- Развивање на процесот на вклучување на засегнатите страни при што ќе им се понуди можност да влијаат на планирањето и дизајнот на проектот;
- Воспоставување на формални механизми за поднесување поплаки / решавање поплаки;
- Дефинирање на улогите и одговорностите за имплементација на ПВЗС;
- Дефинирање на мерките за известување и следење со цел да се обезбеди ефикасност на ПВЗС и периодични прегледи на ПВЗС врз основа на наодите.

Овој ПВЗС постојано ќе се ажурира како што ќе се спроведуваат под-проектите.

1.6 Правна рамка за вклучување на засегнатите страни

1.6.1 Правна рамка и релевантни документи

Иако Северна Македонија започна да ги воспоставува елементите на посовремен образовен систем, сепак постојат неколку области кои треба да се реформираат и бараат итно внимание. Владата има сеопфатна стратегија за образование за 2018-2025⁵ година која е започната со имплементација во 2018 година и вклучува неколку активности кои се важни за подобрување на квалитетот и проценката на образованието, како што се:

- Зајакнување на компетентноста на наставниот кадар на сите образовни нивоа;
- Зајакнување на капацитетот за управување и лидерство на ниво на централна и локална власт, како и во училиштата и обезбедување усогласени и транспарентни политики;
- Развивање на државно тестирање до 2020 година и нов концепт за државната матура, особено за учениците од средните стручни училишта.

Два закона - за основно образование и за наставници и стручни соработници во основните и средните училишта - се усвоени (јули 2019 година) од Владата на РСМ. Во законот за наставници и стручни соработници во основните и средните училишта се воведени четири категории на наставници (приправник, наставник, ментор и советник), со кои се разликуваат професионалните компетенции поврзани со секоја од овие категории во однос на знаењето, вештините и вредностите, како и претставување на новиот модел на професионален развој кој ќе се воведе. Примената на овие законски одредби е во тек (ментори во 2020 и советници во 2022).

1.6.2 Правна рамка на национално законодавство

- Устав на Република Северна Македонија (број 08-4642-17.11.1991) - членот 16 од Уставот на Македонија гарантира „пристап до информации и слобода на прием и споделување на информации“.
- Закон за слободен пристап до информации од јавен карактер („Службен весник на Република Северна Македонија “ бр.101/19)
- Закон за основно образование (Службен весник Република Северна Македонија бр. 161/2019)

⁵ Извор: (МОН, 2018), Сеопфатна стратегија за образование за 2018-25 година, Министерство за образование и наука, Скопје.

- Закон за Биро за развој на образованието („Службен весник на Република Македонија“ бр. 37/2006; 142/2008; 148/2009, 69 / 2013, 120 / 2013, 148/2013, 41/2014 ,30 / 2016, 64/2018 година);
- Закон за државен испитен центар („Службен весник на Република Македонија“ бр. 142/2008, 148/2009, 41/2014, 55/2016, 142/2016 и 64/2018);
- Закон за наставници и стручни соработници во основните и средните училишта („Службен весник на Република Северна Македонија“ бр.161 / 2019);
- Закон за просветна инспекција („Службен весник на Република Македонија“ бр. 52/2005, 81/2008, 148/2009, 57/2010, 51/2011, 24/2013, 137/2013, 164/2013, 41 / 2014, 33/2015, 145/2015, 30/2016 и 64/2018);
- Закон за обука и испит за директор на основно училиште, средно училиште, ученички дом и отворен граѓански универзитет за доживотно учење („Службен весник на Република Македонија“ бр. 10/14, 145/15, 192/15, 30 / 16, 120/18 и 140/18);
- Закон за буџетите (Службен весник на Република Македонија бр. 64/05, 4/08, 103/08, 156/09, 95/10, 180/11, 171/12, 192/15 и 167/16);
- Закон за високообразовните установи за образование на наставен кадар во предучилишното воспитание, основното и средното образование („Службен весник на Република Македонија“ бр. 10/2015, 20/2015, 98/2015, 145/2015, 55/2016 и 127/2016 година);
- Правилник за начинот на менторска поддршка на приправникот („Службен весник на Република Северна Македонија“ бр. 161/2019-број 18-5437 / 1);
- Правилник за формата и содржината на личниот план за професионален развој на наставниците и стручните соработници во основните и средните училишта („Службен весник на Република Северна Македонија“ бр. 161/2019-број 18-4879 / 1);
- Правилник за основните професионални компетенции на наставниците во основните и средните училишта по подрачја („Службен весник на Република Северна Македонија“ бр. бр.161/2019);
- Правилник за професионалните стандарди за звањата наставник-ментор и наставник советник и начинот на стекнување („Службен весник на Република Северна Македонија“ бр. 161/2019);
- Правилник за начинот и постапката за вршење на инспекциски надзор на просветната инспекција („Службен весник на Република Македонија“ бр. 52/2005 број 18-4283 / 1).

1.6.3 Стандарди на Светска банка за животната средина и социјалните аспекти за вклучувањето на засегнатите страни

СБ пропишува сеопфатна група конкретни Стандарди за животната средина и социјалните аспекти (ЕСС), кои се очекува да бидат исполнети од страна на проектите. Вклучувањето на засегнатите страни согласно условите на Светска банка е поврзано со ЕСС 10 во кој се признава „важноста на отвореното и транспарентното ангажирање на заемопримачот со засегнатите страни на проектот, како основен елемент на добрата меѓународна практика.“

Конкретно, условите пропишани со ЕСС10 се:

- Заемопримачите ќе соработуваат со засегнатите страни во текот на целиот проект, започнувајќи ја соработката што е можно порано во процесот на развој на проектот и во временска рамка што овозможува значителни консултации со засегнатите страни за дизајнирање на проектот. Природата, обемот и зачестеноста на вклучување на

засегнатите страни ќе бидат пропорционални на природата и обемот на проектот и неговите потенцијални ризици и влијанија;

- Заемопримачите ќе се вклучат во значајни консултации со сите засегнати страни. Заемопримачите ќе им обезбедат на засегнатите страни навремени, релевантни, разбирливи и достапни информации и ќе се консултираат со нив на соодветен начин, без манипулација, мешање, принуда, дискриминација и заплашување;
- Процесот на ангажирање на засегнатите страни ќе го вклучува следново, како што е утврдено подетално во овој ЕСС: (i) идентификација и анализа на засегнатите страни; (ii) планирање како ќе се одвива соработката со засегнатите страни; (iii) откривање на информации; (iv) консултација со засегнатите страни; (v) адресирање и одговор на оплаки; и (vi) известување до засегнатите страни;
- Заемопримачот, како дел од проценката на животната средина и социјалните аспекти, ќе води документирана евиденција за вклучувањето на засегнатите страни, вклучувајќи опис на засегнатите страни со кои се направени консултации, резиме на добиените одговори и кусо објаснување како тие се земени предвид или причините зошто не се.“ (Светска банка, 2017: 98).

Планот за вклучување на засегнатите страни е пропорционален на природата и обемот на проектот и неговите потенцијални ризици и влијанија треба да ги изработи заемопримачот. Истиот треба да се објави што е можно порано, а заемопримачот треба да го земе предвид ставот на засегнатите страни за ПВЗС, вклучително и за идентификација на засегнатите страни и предлозите за идно вклучување. Доколку се направат значителни измени во ПВЗС, Заемопримачот треба да го објави ажурираниот ПВЗС. Според ЕСС10, Заемопримачот исто така треба да предложи и спроведе механизам за оплаки за навремено да ги прими и за да го олесни олесни решавањето на загриженоста и оплаките на страните засегнати од проектот, поврзани со справувањето со животната средина и социјалните аспекти на проектот.

Идентификувањето на засегнатите страни ќе обезбеди широко учество во прифаќањето и дизајнирањето на проектот. За да се осигура дека постои учество на граѓаните во текот на целиот проект, изготвен е ПВЗС кој јасно го предвидува процесот на консултација и откривање на клучните информации за проектот што ќе бидат објавени јавно и релевантни засегнати страни што ќе бидат вклучени за време на подготовката и спроведувањето на проектот.

2. ПРЕТХОДНИ АКТИВНОСТИ НА ВКЛУЧУВАЊЕ НА ЗАСЕГНАТИТЕ СТРАНИ

Министерството за образование и наука состави работна група за подготовка на проектот ПУОО. Членовите на работната група се претставници од релевантни засегнати страни како Министерството за образование и наука (Државен секретар, Сектор за нормативно-правни работи, Сектор за основно образование и Одделение за стратешко планирање и анализа), Државен испитен центар (ДИЦ) и Биро за развој на образованието (БРО).

Првиот состанок на работната група се одржа на 30 октомври 2019 година во канцеларијата на Светска банка, каде се дискутираше за концептот на Државното тестирање во контекст на меѓународните трендови и препораките на ОЕЦД.

Локалните консултанти кои ги анализираа достапните податоци од меѓународните оценувања ги доставија своите анализи. МОН со поддршка од УСАИД ја комплетираше и

усвои правната рамка за професионален развој на наставниците и напредување во кариерата. Покрај тоа, работната група поддржана од Банката го заврши позицискиот документ за Државно тестирање и Концептот за државно тестирање (КДТ).

Работната група ги разработи деталите во врска со КДТ и истите се претставени во документот за концептот на државно тестирање. Нацрт-концептот КДТ е разгледан од тимот на Банката и истиот е високо оценет.

Откако првичниот концепт на проектот беше споделен со Министерството на почетокот на 2020 година, состанокот за преглед на концептот на проектот се одржа во Светска банка на 23 март 2020 година. Во тоа време, раководството го одобри концептот и даде 'зелено светло' за продолжување со подготовка на проектот.

На 27 мај 2020 година, тимот на Банката и работна група на Министерството, на онлајн состанок, ја разгледаа и дискутираа презентацијата на PowerPoint во која беа наведени: i) целта на проектот; ii) рамка на проектни резултати; iii) предложените компоненти и под-компоненти и iv) предложени индикатори.

Во следните неколку месеци, работната група на Министерството и Банката ќе работат на финализирање на документот за проценка на проектот и придружните документи потребни за фазата на проценка во согласност со временската рамка за подготовка на проектот.

Со цел запознавање на јавноста со содржината на документите подготвени за ПУОО проектот и вклучување на јавноста во реализацијата на проектните активности на време, сите подготвени документи (План за вклучување на засегнати страни, План за обврски за животна средина и социјални аспекти (ПОЖССА), Прашалник за обврски за животна средина и социјални аспекти (ПОЖССА) ќе бидат објавени на веб-страницата на Министерството за образование и наука (<http://www.mon.gov.mk/>) пред проценката на проектот.

3. УТВРДУВАЊЕ И АНАЛИЗА НА ЗАСЕГНАТИТЕ СТРАНИ

Со ЕСС 10 на Светска банка се препознаваат следниве категории на засегнати страни:

- Засегнати страни од проектот;
- Други заинтересирани страни;
- Загрозени / ранливи поединци или групи.

Засегнатите страни од проектот ги вклучуваат оние лица кои веројатно би биле засегнати од проектот поради реални влијанија или потенцијални ризици по нивното физичко опкружување, здравјето, безбедноста, културните практики, благосостојбата или егзистенцијата. Овие засегнати страни може да вклучуваат поединци или групи, вклучително и локалните заедници. Ова може да бидат лица или домаќинства кои најверојатно ги набљудуваат/чувствуваат промените од влијанијата врз животната средина или социјалните аспекти.

Терминот „Други заинтересирани страни“ (ДЗС) се однесува на: поединци, групи или организации кои имаат интерес за проектот, што може да биде поради локацијата на проектот, неговите карактеристики, неговите влијанија или прашања поврзани со јавниот интерес. На пример, овие лица/групи може да вклучуваат регулатори, владини службеници, приватен сектор, научна заедница, академици, синдикати, организации на жени и други граѓански организации и културни групи.

Особено е важно да се разберат влијанијата на проектот и дали тие можат несразмерно да влијаат на загрозени или ранливи лица или групи, кои често немаат глас да ги изразат своите загрижености или не можат да ги разберат влијанијата на проектот.

Ранливи поединци или групи за ПУОО - (деца со попреченост, деца Роми, деца од домаќинства со ниски приходи и други).

3.1 Мапирање на засегнатите страни

Засегнатите страни се дефинираат како поединец/институција (агенција)/организација што може да влијае или на која може да влијае проектот ПУОО.

Со цел да се дефинира процесот на комуникација со засегнатите страни, идентификувани се неколку групи кои можат да бидат заинтересирани и/или погодени од спроведувањето на проектот и тие се претставени на Табела 1.

Причината е што постојат различни прашања што веројатно ги засегаат различните засегнати страни и затоа се групираат различни типови на заинтересирани страни врз основа на нивните влијанија врз проектот.

Раното разбирање на влијанијата или врските на групата засегнати страни со проектот помага во идентификувањето на клучните цели на нивното вклучување. За оваа цел, беше спроведена вежба за мапирање на засегнатите страни за да се идентификува важноста на секое засегнато лице/група, да се процени влијанието што го имаат засегнатите страни врз проектот и/или начинот на кој проектните активности потенцијално ќе влијаат на засегнатите страни. Како што ќе се развива проектот, може да бидат идентификувани и вклучени и други групи на засегнати страни.

Засегнатите страни имаат свои одговорности според кои се поделени во посебни групи; различни одговорности се опишани за секоја група во истата табела 1.

Табела 1

Релевантни засегнати страни за проектот ПУОО

Категорија	Засегната страна	Под-група/ Оддел/ Сектор	Одговорности

Засегнати страни од проектот	Локални и регионални власти	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Општини ▪ Основни училишта ▪ Училишни одбори ▪ Училишни комисии 	<ul style="list-style-type: none"> - Поддршка на МОН и ЕУП за ефикасно спроведување на ПУОО; - Моделирање на локални училишни мрежи; - Зајакнување на влијанието врз општинскиот буџет на формулата за распределба на средства по глава на ученик; - Вклучување во процесот на кариерен развој на наставниците, стручните соработници и директорите на училиштата; - Поддршка за јавна комуникација за подобра соработка со општините и информирање на јавноста; - Промовирање на отчетност на училиштата преку споделување информации; - Воспоставување (или ревидирање на составот) на училишни комисии; - Вклучување во подготовка на иновативна развојна програма на училиштето; - Вклучување во процесот на самоевалуација; - Организирање на фокус-групи со родителите; - Организирање на "отворен ден" во училиштата за родителите на деца од ранливи категории (Роми, домаќинства со ниски приходи, ученици со попреченост итн.) со цел покренување на прашања за потенцијална дискриминација, врсничко насилство итн; - Организирање на онлајн презентации/инфо-сесии поврзани со релевантните проектни активности со цел вклучување и вметнување на потребите на ранливите категории.
Засегнати страни од проектот	Финансиски институции и приватни компании	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Светска банка; ▪ Доставувачи на опрема; ▪ Изведувачи/даватели на консултантски услуги. 	<ul style="list-style-type: none"> - Обезбедување финансиска поддршка за реализација на проектот; - Следење на спроведувањето на стандардите за безбедност и здравје при работа и на стандардите за животната средина во сите фази на проектот; - Учество на јавноста согласно ЕСС10 на СБ и националното законодавство.
Засегнати страни од проектот	Училишен персонал и локална заедница	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Наставници; ▪ Ученици; ▪ Родители; ▪ Училишни одбори; ▪ Стручни соработници; ▪ Директори на училишта. 	<ul style="list-style-type: none"> -Учество во подготовка на Развојна програма; -Учество во подготовка на училишниот извештај за самоевалуација; -Организација и учество во фокус групи;

<p>Други заинтересирани страни</p>	<p>Владини и регулаторни тела и јавни претпријатија</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Министерство за образование и наука: <ul style="list-style-type: none"> - Сектор за основно образование; - Сектор за нормативно-правни работи; - Одделение за стратешко планирање и анализа; - Сектор за финансиски прашања. 	<ul style="list-style-type: none"> - Обезбедување на правилно и ефективно спроведување на проектот ПУОО во корелација со националното законодавство и барањата на СБ; - Обезбедување на правна основа за спроведување на Државното тестирање; - Измени и дополнувања на соодветната законска рамка; - Промовирање на отчетност преку споделување информации за училиштата со засегнатите страни; - Обезбедување грантови за имплементација на Развојните програми на училиштата со иновативни Развојни програми и ранливи групи ученици; - Обезбедување на техничка помош и финансирање при надградби во основната инфраструктура во училиштата; - Обезбедување на техничка помош и финансирање за набавка на мултифункционални лаборатории за ИКТ и наука, како и опремување на библиотеки, со мебел и опрема соодветна на возраста; - Обезбедување на наставни средства, како што се книги соодветни на возраста и нивото, средства за учење (предмети, играчки и игри), постери итн; - Спроведување на анализа за оптимизација на училиштата и формулата за финансирање; - Обезбедување на потребни водичи и упатства за општините; - Преглед на функционалноста на механизмот на праговите и останатите елементи на формулата за распределба со особено внимание на праведноста и ефикасноста; - Дизајнирање на акциски план за реформа на распределбата на блок дотациите за основно образование, вклучително и стратегија за отстранување на механизмот на праговите; - Операционализирање на стандардите (за наставници во основно образование); - Развој на кариерни патеки за наставниците, стручните соработници и директорите на училиштата; - Ревидирање на мандатот на Министерството и засегнатите институции, како што се БРОДПИ, во врска со стандардите и оценувањето на наставниците и зајакнување на нивниот капацитет од аспект на човечки, технички и финансиски ресурси.
<p>Други заинтересирани страни</p>			

Други заинтересирани страни	Владини и регулаторни тела и јавни претпријатија	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Биро за развој на образованието (БРО) 	<ul style="list-style-type: none"> - Поддршка на МОН и ЕУП за ефикасно спроведување на ПУОО; - Реформа на ИНСЕТ; - Подобрување на поддршката за наставниците (преку лица и ресурси за учење); - Ревидирање на содржината на ПР; - Обезбедување стимулации и зајакнување на отчетноста за ПР; - Анализа за проценка на знаењето и компетентноста на наставниците; - Подобрување на начините за проценка на знаењето и компетенциите на наставниците; - Развивање рамка за подобрување на училиштето за сите училишта со фокус на подобрување на резултатите од учењето кај учениците во согласност со препораките од извештајот на ОЕЦД за 2019 година; - Спроведување на модулите и следење на ефикасноста во подобрувањето на знаењето на наставникот; - Подобрување на обуката ПРЕСЕТ преку зајакнување на преминот од обука за приправник до наставник; - Обука на раководителите на училиштата/училишните одбори да ја користат рамката за самооценување, што ќе помогне да се идентификуваат потребите на нивното училиште при што предност ќе се даде на учењето на нивните ученици; - Вклучување во кариерниот развој на наставниците и стручните соработници и директорите .
Други заинтересирани страни	Владини и регулаторни тела и јавни претпријатија	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Државен испитен центар (ДИЦ) 	<ul style="list-style-type: none"> - Поддршка на МОН и ЕУП за ефикасно спроведување на ПУОО; - Развивање на концептот на Државно тестирање со МОН; - Развивање и администрација на најмалку два циклуси на тестирање за јазична писменост и математика во 3 и 5 одделение; - Обезбедување обука за директорите на училиштата за тоа како да ги толкуваат и постапуваат според резултатите од државно тестирање на ниво на училиште.
Други заинтересирани страни	Владини и регулаторни тела и јавни претпријатија	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Државен просветен инспекторат (ДПИ) 	<ul style="list-style-type: none"> - Поддршка на МОН и ЕУП за ефикасно спроведување на ПУОО, - Поддршка при дизајнот и спроведувањето на курсеви за обука на инспектори; - Вклучување во кариерниот развој на наставниците и стручните соработници и директорите.
Други заинтересирани страни	Владини и регулаторни тела и јавни претпријатија	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Министерство за финансии, <ul style="list-style-type: none"> - Сектор за буџет и финансии 	<ul style="list-style-type: none"> - Распределба на буџет

Други заинтересирани страни	Невладини организации и професионални здруженија	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Претставници на локалната самоуправа; ▪ НВО ЗМАИ (Здружение на млади аналитичари и истражувачи); ▪ СОНК (Синдикат за образование наука и култура); ▪ Заедницата на единиците на локалната самоуправа на РМ - ЗЕЛС; ▪ Медиуми; ▪ Општа јавност. 	<ul style="list-style-type: none"> - Вклучување на заедниците, пред сè родителите и учениците во самоевалуација и подготовка на развојната програма; - Вклучување во кариерниот развој на наставниците и стручните соработници и директорите.
Загрозени / ранливи лица или групи		<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ученици Роми; ▪ Родители; ▪ Ученици и родители од домаќинства со ниски приходи; ▪ Ученици со попреченост. 	<ul style="list-style-type: none"> - Учество во фокус групи; - Учество во подготовка на развојна програма; - Учество во подготовка на извештај за самоевалуација на училиштата; - Учество во отворените училишни денови.

Листата на засегнати страни за време на спроведување на проектот ќе се ажурира постојано и тие ќе бидат вметнати во ПВЗС.

ЕУП ќе ги дискутира прашањата со секоја група на засегнати страни во зависност од нивната улога, одговорност и важност како засегната страна. Следниот приказ ги содржи главните прашања кои ќе бидат дискутирани со засегнатите страни.

Приказ 1: Главни прашања кои ќе бидат дискутирани со различни групи на засегнати страни

Владини и регулаторни тела и јавни претпријатија (заинтересирани страни)

Локална и регионална власт вклучително и училишен персонал (засегнати страни)

Невладини организации и професионални здруженија (заинтересирани страни)

Финансиски институции и приватни компании (засегнати страни)

Локална заедница (загрозени /ранливи лица или групи)

- Измени и дополнувања на постоечката законска рамка;
- Рамка за подобрување на училиштето;
- Грантови за спроведување на развојните програми за училиштата со иновативни развојни програми и ранливи групи на ученици;
- Финансирање во надградба на основната училишна инфраструктура;
- Анализа на училишната оптимизација и формулата за финансирање;
- Операционализирање на стандардите (за наставници во основното образование);
- Кариерен развој за наставници и стручни соработници и директори;
- ИНСЕТ;
- ПР содржини;
- ПРЕСЕТ;
- КДТ;
- Обука за инспектори.

- Поддршка во односите со јавноста за подобрување на соработката со општините и информирање на јавноста;
- Промовирање на отчетноста на училиштата преку споделување на информации;
- Кампања за информирање и едукација на јавноста;
- Поддршка на националните институции во обезбедувањето потребни информации;
- Поддршка во организирање на различни настани (фокус групи, консултации, инфо-сесии, отворени училишни денови итн.).

- Активности за вклученост на граѓаните вклучително ученици, родители, НВО, локална самоуправа;
- Вклученост на граѓаните – членови на Училишен одбор (наставници, родители, ученици, соработници, основач) ангажирани во подготовката на развојната програма;
- Јавна консултација со училишните совети на родители за дискутирање на апликациите за училишни грантови.

- Усогласеност со националните регулативи и барања на Светска банка (СБ);
- Вклученост на граѓаните и засегнатите страни;
- Подобрување на квалитетот на образовниот систем/результатите од учење на учениците.

- Фокус групи со родители за ефективни стратегии за учење за да се поттикне присуството на училиште, да се обезбеди дополнителна настава за слабите ученици, да се подобрат резултатите од учењето кај ранливи групи како што се учениците Роми посебно девојчиња Роми, ученици со попреченост, ученици од домаќинства со ниски приходи итн;
- Отворен ден во училиштата за родители на ученици од ранливи групи (Роми, домаќинства со ниски приходи, ученици со попреченост) со цел да се покренат прашања за потенцијална дискриминација, врничко насилство и сл;
- Онлајн презентации /инфо-сесии поврзани со релевантни активности на проектот со цел да се вклучат и инкорпорираат потребите на ранливите групи.

Различни методи на комуникација ќе се користат соодветно за секоја група на засегнати страни. Воглавно, ова вклучува: а) Јавни и индивидуални состаноци, б) Огласи во медиуми и портали, в) Обезбедување на општи информации за огласни табли на јавни локации, д) Редовна кореспонденција преку пошта и е-маил и објавување на релевантни информации за проектот на веб-страницата на Министерство за образование и наука (<http://www.mon.gov.mk>) и други релевантни институции.

Постојат различни техники што се користат за градење на однос со засегнатите страни, за собирање информации од засегнатите страни, консултации со засегнатите страни и дисеминација на информациите за проектите до засегнатите страни.

При избор на соодветна техника за консултации, потребно е да се земат предвид соодветните методи на консултација и целта за соработка со групата на засегнати страни. Најчесто користените техники се претставени во следната табела.

Табела 1

Техники за ПВЗС за секоја група засегнати страни

Техника на ангажирање	Релевантни засегнати страни	Соодветно спроведување на техниката
Кореспонденција (телефон, е-пошта, текстуални пораки)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Министерство за образование и наука: <ul style="list-style-type: none"> - Сектор за основно образование; - Сектор за нормативно-правни работи; - Одделение за стратешко планирање и анализа; - Сектор за финансии; ▪ БРО- Биро за развој на образованието; ▪ ДИЦ- Државен испитен центар; ▪ ДПИ- Државен просветен инспекторат; ▪ Министерство за финансии; ▪ Основни училишта; ▪ НВО; ▪ Општини. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Доставување информации до претставници од Владата, НВО, локална самоуправа и организации/агенции/училишта/здруженија; ▪ Покана до засегнатите страни на состаноци и последователни средби.
Средби еден на еден	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Министерство за образование и наука: <ul style="list-style-type: none"> - Сектор за основно образование; - Сектор за нормативно-правни работи; - Одделение за стратешко планирање и анализа; - Сектор за финансии; ▪ БРО- Биро за развој на 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Барање ставови и мислења; ▪ Овозможување на засегнатите страни слободно да зборуваат за чувствителни прашања; ▪ Градење лични односи; ▪ Водење записници од состаноците.

Техника на ангажирање	Релевантни засегнати страни	Соодветно спроведување на техниката
	<ul style="list-style-type: none"> образованието; ▪ ДИЦ- Државен испитен центар; ▪ ДПИ- Државен просветен инспекторат; ▪ Министерство за финансии; ▪ Основни училишта; ▪ НВО; ▪ Општини. 	
Формални состаноци	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Министерство за образование и наука: <ul style="list-style-type: none"> - Сектор за основно образование; - Сектор за нормативно-правни работи; - Одделение за стратешко планирање и анализа; - Сектор за финансии; ▪ БРО- Биро за развој на образованието; ▪ ДИЦ- Државен испитен центар; ▪ ДПИ- Државен просветен инспекторат; ▪ Министерство за финансии; ▪ Основни училишта. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Презентирање на информациите од проектот пред група засегнати страни; ▪ Овозможување на групата да коментира – мислења и ставови; ▪ Воспоставување однос со засегнатите страни од повисоко ниво; ▪ Дисеминација на техничките информации; ▪ Водење на записници од дискусиите.
Онлајн состаноци/ електронски истражувања /корепонденција преку социјалните медиуми	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Министерство за образование и наука; ▪ БРО- Биро за развој на образованието; ▪ ДИЦ- Државен испитен центар; ▪ ДПИ- Државен просветен инспекторат; ▪ Министерство за финансии; ▪ Основни училишта; ▪ Родители; ▪ Ученици; ▪ Општини. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Презентирање на информациите од проектот пред групата на засегнати страни; ▪ Инволвирање на засегнатите страни во дискусијата; ▪ Спроведување истражувања на различни теми; ▪ Примање и давање на повратни информации; ▪ Дисеминација на информации; ▪ Овозможување на групата да ги искаже своите мислења и ставови.
Јавни/онлајн состаноци	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Министерство за образование и наука: <ul style="list-style-type: none"> - Сектор за основно образование; - Сектор за нормативно-правни работи; - Одделение за стратешко 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Презентирање на информациите за проектот и изменувањата и дополнувањата на законската регулатива пред поголема група на засегнати страни (МОН, БРО, ДИЦ, ДПИ итн.); ▪ Овозможување на групата да ги

Техника на ангажирање	Релевантни засегнати страни	Соодветно спроведување на техниката
	<p>планирање и анализа;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Сектор за финансии; ▪ БРО- Биро за развој на образованието; ▪ ДИЦ- Државен испитен центар; ▪ ДПИ- Државен просветен инспекторат; ▪ Министерство за финансии; ▪ Основни училишта. 	<p>искаже своите мислења и ставови;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Воспоставување односи со засегнатите страни, особено со оние кои се особено засегнати; ▪ Доставување нетехнички информации; ▪ Учество на состаноците со презентации, постери и слично; ▪ Водење записници од дискусиите, коментарите, прашањата.
Фокус групи	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ученици; ▪ Родители; ▪ Родители на ранлива група на ученици (Роми, семејства со ниски приходи, ученици со попреченост) ▪ Училишни одбори; ▪ Училишни совети; ▪ НВО; ▪ Општини; ▪ СОНК. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Презентирање на информациите од проектот пред групата на засегнати страни; ▪ Овозможување на засегнатите страни да ги споделат своите ставови на целната базична информација, особено за (ранливи категории, лица со попреченост итн.); ▪ Воспоставување на односи со зедниците; ▪ Водење записници од реакциите.
Проект на веб страна/ Центар за информации	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Министерство за образование и наука; ▪ БРО- Биро за развој на образованието; ▪ ДИЦ- Државен испитен центар; ▪ ДПИ - Државен просветен инспекторат; ▪ Министерство за финансии; ▪ Основни училишта. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Презентирање на информациите од проектот и ажурирање за напредокот; ▪ Објавување на ПВЗС и останатата релевантна документација на проектот.
Радио/ТВ емисии/портал и	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Министерство за образование и наука; ▪ БРО- Биро за развој на образованието; ▪ ДИЦ- Државен испитен центар. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Организирање Радио и Тв емисии за зголемување на свеста за проектот при што ќе се дозволат прашања и одговори.
Флаер за проектот	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Министерство за образование и наука. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Кратки информации за проектот за да се овозможи редовно ажурирање; ▪ Подетални информации за проектот.

4 ПРОГРАМА ЗА ЗАСЕГНАТИТЕ СТРАНИ

4.1 Вовед

За време на подготовката на ПВЗС, дизајнирани се различни начини за комуникација и споделување на информации за сите идентификувани засегнати страни во согласност со нивните потреби. Процесот на вклучување ќе се искористи за да се добијат предлози / коментари за активностите на проектот, што би можело да се одрази на дизајнот на проектот при што релевантните групи на засегнати страни би имале огромна придобивка. МОН смета дека навременото вклучување на различни засегнати страни може да овозможи успех на проектот. Заинтересираните страни на ПУОО се идентификувани со цел да се детектираат различните барања за консултации. Заинтересирани страни вклучуваат лица или групи кои се:

- директно и / или индиректно под влијание на проектот;
- се заинтересирани за проектот и неговите активности;
- имаат способност да влијаат на самиот проект и неговиот конечен исход.

4.2 Цел и времетраење на ПВЗС

Активностите за вклучување на засегнатите страни ќе се одвиваат за време на целиот проект (подготовка на проектот, оформување и операционализација).

Заинтересираните страни ќе бидат вклучени што е можно порано и ќе продолжат со ангажманот во текот на планирањето, спроведувањето, па сè до завршување на проектот.

Природата и фреквенцијата на последователните консултации ќе се разликуваат во зависност од фазата на имплементација на проектните активности.

Пред започнување со ПУОО, сите засегнати страни ќе бидат информирани за активностите на проектот и за контактите на кои можат да се обратат за дополнителни информации. Тие, исто така ќе бидат информирани и за достапноста на јавно достапните информации на веб страната на МОН.

Клучни принципи за комуникација се:

- Информирање на заедницата и клучните засегнати страни однапред за напредокот на проектот;
- Поттикнување на учество на засегнатите страни;
- Обезбедување информации (без да бидат затечени) за клучните засегнати страни и заедницата;
- Слух за повратните информации, испитување и усвојување на истите кога е возможно;
- Транспарентност.

Сегашната ЕУП на Проектот за развој на вештини и поддршка на иновации при Министерството за образование и наука ќе биде одговорна за целокупната имплементација на ПУОО, вклучително и за имплементацијата на овој ПВЗС. ЕУП ќе се состои од директор на проектот и службеници/менаџери.

Грант координаторот и специјалистите за социјални аспекти при ЕУП ќе бидат одговорни лица за имплементација на ПВЗС за времетраењето на целиот Проект и ќе бидат одговорни за комуникација со заедниците.

Исто така сите изведувачи одговорни за извршување на конкретни проектни активности ќе бидат обврзани да се придржуваат до соодветните одредби во ПВЗС

4.3 Предложена стратегија за објавување на информации

Министерството за образование и наука ќе ги обезбеди сите релевантни информации за ПУОО за јавноста (социјални медиуми, национални и локални ТВ и радио станици). Сите заинтересирани и засегнати страни ќе можат да ги најдат следниве документи на веб-страницата на МОН (www.mon.gov.mk):

- *План за вклучување на засегнатите страни (ПВЗС) за ПУОО вклучувајќи го и механизмот за поднесување поплаки;*
- *Прашалник за управување со обврските за управување со животната средина и социјалните аспекти (ПУОУЖССА);*
- *План за управување со обврските за управување со животната средина и социјалните аспекти (ПЛУОУЖССА);*
- *Оперативен прирачник на проектот;*
- *Стратегија за набавки и развој на проектот (СНРС).*

Овие документи ќе останат објавени цело време додека трае проектот. ПВЗС ќе биде периодично ажуриран.

Сите информации во врска со ПУОО ќе бидат достапни на веб-страницата на МОН и социјалните медиуми кои ќе служат како медиумска алатка / канал за комуникација со заедницата. Исто така, ќе бидат вклучени информации во врска со Механизмот за поднесување поплаки (достапен подолу). Сите заинтересираните страни, вклучително и јавноста ќе можат да го користат Механизмот за поднесување поплаки.

Информациите пред и за време на спроведувањето на проектот ќе бидат достапни преку брошури или летоци во училиштата.

Во однос на процедурите на СБ за заштита на животната средина, за проектите кои се класифицирани со умерен ризик ќе се подготви прашалник ПУОУЖССА.

Подготвените документи во врска со заштитата на животната средина, ПУОУЖССА и ПЛУОУЖССА, ќе бидат јавно достапни на веб-страницата на МОН за доставување коментари во рок од 10 дена од објавувањето.

4.4 Предложена стратегија за консултации

Огласот за организација на настан за јавна/онлајн расправа за нацрт-верзијата на ПЛУОУЖССА ќе биде објавен во два весници (на македонски и албански јазик).

Настанот ќе биде организиран во рамки на периодот од 10 дена за достапност на ПЛУОУЖССА.

ЕУП при МОН ќе спроведе јавни консултации преку организирање настани за јавна/онлајн расправа. За таа цел, треба да се изготви листа на документи за објавување на проектот кој ќе ги содржи следниве документи:

Листа на документи за објавување на нацрт-верзии на ПЛУОЖССА, ПУОЖССА, ПВЗС:

ПУОЖССА и ПВЗС ќе бидат објавени во рамки на проектот и за нив ќе има консултации при што ПУОЖССА ќе бидат објавувани за секој под-проект:

- Јавен оглас за организација на настани за јавна/онлајн расправа за подготвен ПЛУОЖССА (објавен во два весници на македонски и албански јазик, на веб-страницата на МОН);
- Нацрт-верзија на ПЛУОЖССА, ПВЗС и образец од Прашалникот за обврски за животна средина и социјални аспекти ПУОЖССА;
- Агенда за јавната/онлајн расправа;
- Записник од состанокот од организираниот настан за јавна/онлајн расправа;
- Конечна верзија на ПЛУОЖССА, ПВЗС и ПУОЖССА вклучително и записник од состаноците за јавната/онлајн расправа, список на учесници и јавни соопштенија.

Листата на документи за објавување ќе биде јавно достапна на македонски и / или на албански јазик веднаш по неговата достапност на МОН (www.mon.gov.mk).

По периодот од 10 дена за доставување коментари за подготвениот документ (ПЛУОЖССА и ПУОЖССА) за секој под-проект, поднесените коментари ќе бидат вклучени во финалната верзија на релевантниот документ и ќе бидат објавени на веб-страницатана МОН и Владата.

4.5 Предлог стратегија за инклузија и комуникација со ранливите групи

Идентификуваните ранливи групи на проектот вклучуваат, но не се ограничени на: ученици Роми, девојчиња Роми, ученици со попреченост, ученици кои доаѓаат од домаќинства со ниски приходи.

Проектот ќе направи интензивен напор да ги таргетира сите горенаведени групи. Како дел од својата стратегија за видливост/комуникација, проектот ќе ги промовира и истакне социјалните придобивки за загрозените групи и поединци во општеството, како што се сиромашните лица, лицата со попреченост и социјално исклучените лица.

ПУОО ќе продолжи да ги консултира и да ги вклучува сите релевантни засегнати и заинтересирани страни во различни фази на планирање и спроведување на овој проект.

ПУОО ќе организира различни техники за вклучување на ранливите групи. Дел од техниките ќе вклучуваат, но нема да се ограничат на: фокус групи со родители на ученици од ранливи групи, отворени училишни денови, онлајн презентации/ инфо-сесии / консултации и сл. Ризикот ќе се проценува преку двостепен пристап: (i) преку проценка на животната средина и социјалните аспекти за секој под-проект (ПУОЖССА протокол за училишта со повеќе ученици од ранливи категории) со што ќе се процени ризикот и ќе се предложат соодветни мерки за ублажување, кои, следствено, ќе бидат интегрирани во дизајнирање на проектите и (ii) преку процес на вклучување на засегнатите страни. Втор степен ќе бидат активности во рамки на училиштето, особено за училишта со повеќе деца кои доаѓаат од ранлива група, преку техниките споменати

погоре. Проектот ќе биде проактивен во барањето ставови од ранливата група родители и деца, особено во подготовката на развојните планови. Училиштата со поголем број ромски деца или / и попреченост и / или деца кои доаѓаат од најсиромашни семејства ќе имаат пообемни, фокусирани и насочени активности и проактивен пристап.

Целни групи	Стратегија
Ученици и родители Роми Ученици со попреченост Ученици од домаќинства со ниски приходи	<ul style="list-style-type: none"> • Ангажирање на локални невладини организации кои работат со ранливи лица на ниво на заедница за да помогнат во ширењето информации и организирање консултации; • Проектот ќе организира посебни сесии за консултации (на пример, состаноци и фокус-групи); • Проектот ќе користи различни мерки за комуникација, вклучително и здруженија на жени или организации за да допре до жените; • Проектот ќе користи различни мерки за комуникација, вклучително и сите релевантни невладини организации за да допре до различни ранливи групи; • Проектот ќе користи различни мерки, вклучувајќи услуги за советување и поддршка за решавање на родови прашања во образованието, како што се работилници за родови прашања, застапување и медиумски кампањи; • Ќе бидат организирани отворени училишни денови за ранливите групи; • Имајќи ја предвид COVID-19 пандемијата, може да се организираат различни онлајн активности, како што се презентации и / или информации за проектни активности, консултации, истражувања, состаноци итн.

4.6 Акциски план

Фази на проектот	Теми за консултација	Користен метод	Засегнати страни	Одговорна институција
Подготовка	Проектен план за комуникација вклучувајќи и ПЛУОЖССА, ПВЗС и ПУОЖССА	Јавна расправа	Училишта, родители, локална заедница, општини, невладини организации	МОН/ЕУП
Имплементација	Информирање на засегнатите страни за проектниот	Работилница/ онлајн работилница	Сите засегнати страни кои учествуваат	МОН/ЕУП

	план и неговиот прогрес		во проектот	
	Ефективни стратегии за учење за да се поттикне посетеноста на училиште, обезбедување на дополнителна настава за слаби ученици и подобрување на резултатите од учењето на ранливите групи, како што се учениците Роми, особено девојчиња Роми, ученици со попреченост, ученици од домаќинства со ниски приходи итн.	Фокус групи	Родители, ученици	Училишта
	Отворен ден во училиштата за родителите на учениците од ранливи категории (Роми, домаќинства со ниски примања, ученици со попреченост) со цел да се покренат прашања за потенцијална дискриминација	Отворени денови	Родители, ученици	Училишта

	, врсничко насилство итн.			
	Консултации и учество во подготовка на извештаи за самоевалуација	Состаноци (лично или онлајн)	Училишни одбори (родители, наставници, ученици, стручни соработници, општини)	Училишта
	Консултации и учество во подготовка на Развојна програма	Состаноци (лично или онлајн)	Училишни одбори (родители, наставници, ученици, стручни соработници, општини)	Училишта
	Членовите на училишниот одбор задоволни од нивниот ангажман за време на подготовките за Развојната програма	Истражување за вклученост на граѓаните (базично и последователно истражување)	Училишни одбори (родители, наставници, ученици, стручни соработници, општини)	МОН/ЕУП
	Евалуација на грант програмата	Истражување за евалуација на влијанието (базично и последователно)	Училишта, училишни одбори, ученици, наставници, ранливи групи	МОН/ЕУП
Завршна фаза	Резиме на работата, постигнатите резултати и евалуацијата	Анкети, фокус групи, повратни информации од	Сите	МОН/ЕУП

		учениците / наставниците		
--	--	--------------------------------	--	--

4.7 Преглед на коментари

Сите активности за консултации што се одржуваат во рамките на проектот ќе бидат засновани врз принципот на инклузивност и ќе се стремат кон вклучување на сите групи на локално ниво, вклучувајќи ги и учениците со попреченост, учениците Роми, учениците од домаќинства со ниски приходи итн. Доколку е потребно, ќе се обезбеди логистичка помош за да им се овозможи на лицата со ограничени физички способности и на оние со недоволно финансиски и/или превозни средства да присуствуваат на јавни состаноци закажани од страна на проектот. Во случај кога луѓето нема да бидат волни или ќе нема да можат да учествуваат на состаноците на кои ќе бидат присутни голем број на луѓе, проектот ќе одржи одделни дискусии во мала група на лесно достапно место. Од страна на проектот ќе бидат обезбедени различни начини на комуникација (писмена, вербална, употреба на застапник / преведувач доколку е потребно).

4.8 Планирани активности за информирање и комуникација

МОН има искуство со веќе воспоставени механизми за комуникација со јавноста за други различни проекти. Одговорно лице од МОН редовно ја ажурира веб страната со новости, известувања и извештаи за тековните проекти.

Механизмот за поднесување поплаки во врска со ПВЗС за ПУОО ќе биде достапен на веб-страницата на МОН (<http://mon.gov.mk>) преку кој граѓаните ќе можат да ги достават сите поплаки/коментари поврзани со ПУОО.

Проценка на животната средина и социјалните аспекти на ПУОО:

По спроведената анализата на проектните активности во рамките на Проектот за унапредување на основното образование (ПУОО) може да се заклучи дека спроведувањето на ПУОО ќе има умерено влијание врз животната средина

5 РЕСУРСИ И ОДГОВОРНОСТИ ЗА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА НА АКТИВНОСТИТЕ НА ЗАСЕГНАТИТЕ СТРАНИ

Проектот ПУОО ќе се спроведува од страна на Министерството за образование и наука на Република Северна Македонија како одговорна институција во соработка со БРО, ДПИ, ДИЦ и Министерството за финансии (МФ).

5.1 Ресурси

Категории на буџет	Количини/Години	Вкупни трошоци	Забелешки
1. Плати за вработените и слични трошоци			
<i>1а. Грант координатор и Специјалист за социјални аспекти</i>	4-5	96.200	
<i>1б. Експерт за животна средина</i>	4-5	96.200	
2. Настани			
<i>2а. Јавни расправи</i>	2	25.000	
<i>2б. Организирање на фокус групи</i>	50	25.000	
3. Комуникациски кампањи			
<i>3а. Материјали за дисеминација</i>	100.000	10.000	
<i>3б. Кампања преку социјални медиуми</i>	1	5.000	
<i>3с. Теренски активности поврзани со ранливи групи</i>	10	10.000	
4. Обуки			
<i>4а. Обуки за ЕУП поврзани со прашања за социјална/животна средина</i>	2	10.000	
5. Истражувања			
<i>5а. Истражување за вклученоста на граѓаните</i>	2	20.000	
6. Механизам за поднесување на поплаки			
<i>6а. Обука на комисија за механизмот за поднесување поплаки</i>	5	5.000	
ВКУПЕН БУЏЕТ ЗА ВКЛУЧУВАЊЕ НА ЗАСЕГНАТИТЕ СТРАНИ:		302.400	ЕВРА

5.2 Функции и одговорности на раководството/вработените

Министерството за образование и наука на Република Северна Македонија е главната одговорна институција за спроведување на ПУОО.

Единицата за управување со проектот (ЕУП) е веќе основана за спроведување на ПРВПИ и ќе продолжи со имплементација на ПУОО. ЕУП е сместена надвор од просториите на МОН и е екипирана со експерти / специјалисти. ЕУП е одговорна за целокупната имплементација на ПУОО, планирање и координација на проектот, набавки, следење на активностите на проектот и известување.

Управувањето, координацијата и имплементацијата на ПВЗС и неговите интегрални задачи ќе бидат одговорност на Грант координаторот и специјалистите за социјални аспекти.

6 МЕХАНИЗАМ ЗА ПОДНЕСУВАЊЕ ПОПЛАКИ (МПП)

Во рамките на Министерството за образование и наука на РСМ (www.mon.gov.mk), ќе се воспостави онлајн механизам за поднесување поплаки, вклучително и регистар на поплаки. Целта на овој механизам е да ги информира сите засегнати страни за процедурите за поднесување поплаки во врска со проектните активности и за добивање одговор на доставената поплака.

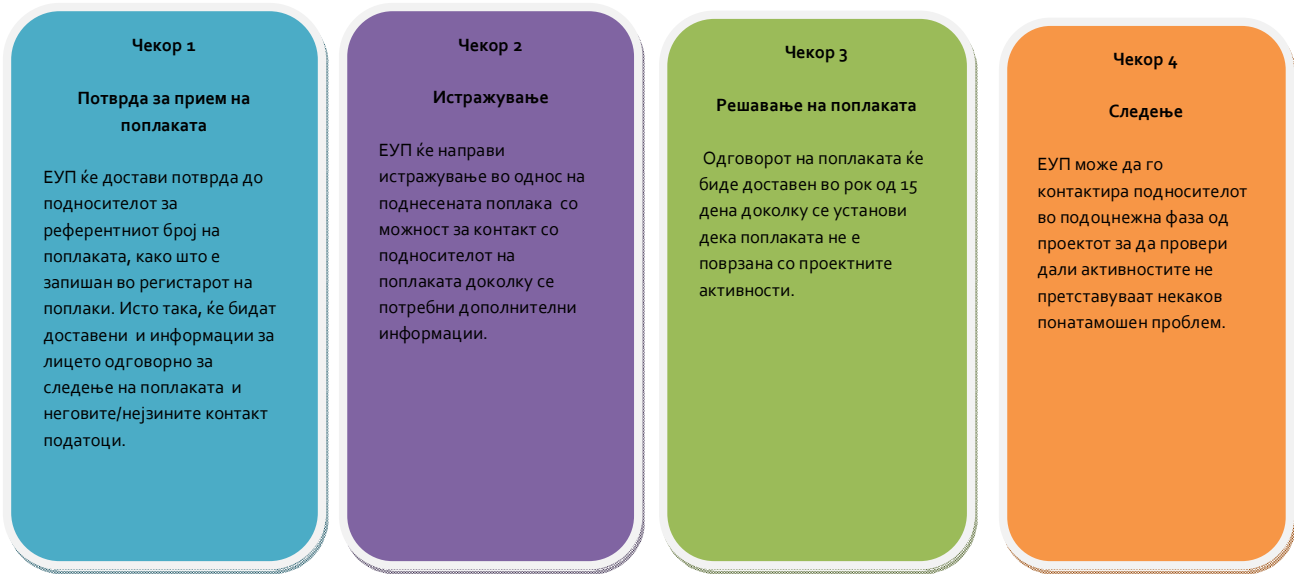
Покрај онлајн механизмот за поднесување поплаки, сите коментари/проблеми/жалби ќе можат да се достават до МОН и вербално (лично или по телефон) или во писмена форма со пополнување на образецот за поплаки на проектот (со лична достава, пошта, факс или е-пошта до назначеното лице за контакт при МОН). Поединците кои доставуваат коментари или поплаки имаат право да побараат нивното име да се чува во тајност. Поплаките можат да бидат поднесени анонимно, иако во такви случаи, лицето нема да добие одговор. На сите коментари и поплаки ќе се одговори или вербално или во писмена форма, во согласност со избраниот метод на комуникација наведен од страна на подносителот, доколку се дадени информации за контакт на подносителот.

6.1 Повратни информации до подносителот на поплаката/коментарот во врска со донесеното решение

Веб-страницата на МОН ќе содржи јасни информации за тоа како може да бидат доставени повратни информации на прашањата, коментарите и поплаките од која било засегната страна, вклучувајќи и можност за поплаки по електронски пат. Исто така, веб-страницата ќе содржи информации за начинот на работа на комисијата за жалби и поплаки, како во однос на процесот на работа, така и во однос на роковите.

ЕУП во рамките на МОН ќе го имплементира механизмот за поднесување поплаки за да се осигура дека тој одговара на било какви проблеми и поплаки особено од засегнатите страни и заедниците. Специјалистот за мониторинг и евалуација ќе биде одговорен да следи и води евиденција за МПП и да доставува полугодишни извештаи до Светска банка.

МПП ги вклучува следните чекори:

Сите коментари или поплаки можат да бидат доставени вербално или во писмена форма (по пошта или е-пошта) или со пополнување на образец за поплаки.

Ќе се користи следнава временска рамка:

- Писмена потврда за прием на поплаката: во рок од 5 дена од приемот на поплаката;
- Предлог решение: во рок од 15 дена по приемот на поплаката.

Поконкретно, номинираните и обучени вработени ќе ги запишуваат информациите за поплаките во дневникот за поплаки. Ова ќе вклучува:

- Име на засегнатата страна и детали за контакт;
- Детали за поплаката: како и кога е поднесена, потврдена, решена и затворена.

Сите поплаки ќе бидат проверени од страна на ЕУП, запишани во Регистарот на поплаки со доделен број на поплака и ќе бидат потврдени во рок од 15 календарски дена. Регистарот ќе ги содржи сите потребни елементи за разделување на поплаките по пол на лицето што ја поднесува поплаката, како и според видот на поплаката. Секоја поплака која ќе биде запишана во регистарот ќе ги содржи следниве информации: а) опис на поплака, б) датум на прием на поплаката и кога потврдата за прием ќе му биде вратена на подносителот; в) опис на преземените активности (истрага, корективни мерки и превентивни мерки); г) датум на решавање и затворање и доставување на повратни информации до подносителот.

Во случај кога поплаката е неопределена или не е доволно јасна, во интерес на засегнатите страни, ЕУП ќе помогне во формулирање / преформулирање со цел поплаката да стане јасна.

Доколку ЕУП не е во можност да ги реши прашањата покренати со непосредно корективно дејство, ќе се идентификува долгорочно корективно дејство. Подносителот ќе биде информиран за предложената корективна акција и ќе се овозможи следење на корективната акција во рок од 25 календарски дена по потврдувањето на поплаката. Во ситуација кога ЕУП не е во можност да

реши одредено прашање поднесено преку механизмот за поднесување поплаки или доколку не е потребно дејство, ќе се обезбеди детално објаснување зошто прашањето не е решено. Одговорот исто така ќе содржи објаснување за тоа како лицето / организацијата што ја поднело поплаката може да ја продолжи постапката во случај резултатот да не биде задоволителен. Подносителите можат да покренат други правни процедури во секое време, во согласност со правната рамка на Република Северна Македонија, вклучително и формална судска жалба.

6.2 Систем на Светска банка за решавање по поднесени поплаки

Заедниците и поединците кои веруваат дека проект поддржан од Светска банка (СБ) има влијание врз нив, можат да поднесат поплака преку постојните механизми за поднесување поплаки на ниво на проект или преку Систем за решавање по поднесени поплаки на Светска банка (СРПП). СРПП гарантира дека примените поплаки ќе бидат веднаш разгледани со цел да се решат проблемите поврзани со проектот. Заедниците и поединците погодени од проектот можат да поднесат поплака до независниот инспекциски панел на СБ, кој утврдува дали настанала штета или може да се случи штета како резултат на несогласеност со политиките и процедурите на СБ. Поплаките може да бидат поднесени во секое време откако претходно директно до СБ е укажано за проблемот, а на раководството на Банката му била дадена можност да одговори. За информации за тоа како да поднесете поплаки до корпоративната услуга на Светска банка за решавање поднесени поплаки, посетете го следниот линк <http://www.worldbank.org/en/projects-operations/products-and-services/grievance-redress-service>.

За информации како да поднесете поплаки до Инспекцискиот панел на Светска банка, посетете ја веб-страницата www.inspectionpanel.org.

Информации за контакт за прашања и поплаки:

Проект за унапредување на основното образование (ПУОО)
 Министерство за образование и наука
 ул. Св. Кирил и Методиј бр. 54, 1000 Скопје, Република Северна Македонија
 Е-маил: _____

7. МОНИТОРИНГ И ПОДНЕСУВАЊЕ ИЗВЕШТАИ

Следењето и проценката на процесот на вклучување на засегнатите страни е од суштинско значење за да се осигура дека МОН е во состојба да одговори на идентификуваните прашања и да го смени распоредот и природата на активностите за вклучување на засегнатите страни со цел нивното вклучување да биде поефикасно. Следните карактеристики ќе помогнат за успешно вклучување на засегнатите страни:

- Транспарентност на сите активности;
- Промовирање на вклученоста на засегнатите страни;
- Доверба во МОН и другите клучни институции искажана од сите релевантни засегнати страни;
- Доволно ресурси за вклучување;
- Вклучување на клучни групи на интеракции со засегнатите страни.

Следењето на процесот на вклучување на засегнатите страни овозможува да се процени ефикасноста на процесот. Поконкретно, со идентификување на клучните индикатори на успешност што ги рефлектираат целите на ПВЗС и специфичните активности и временски рамки, можно е да се следи и оцени преземениот процес.

Клучни индикатори на успешност

- Број на поднесени поплаки;
- Број на решени поплаки.

Со цел да се обезбедат резултати од процесот на вклучување на засегнатите страни (број на поднесени поплаки, број на решени поплаки) и имплементацијата на проектот, МОН има обврска да подготвува извештај за мониторинг на годишно ниво.

МОН ќе биде одговорно за следење на сите активности на засегнатите страни поврзани со проектот, ажурирање на овој ПВЗС и известување на засегнатите страни.

8 ПРИЛОЗИ

Анекс А

Листа на засегнати страни во областа на ПУОО

Име на институција	Веб страна	E-mail	Телефон
Биро за развој на образование	https://www.bro.gov.mk/	bro.macedonia@bro.gov.mk	+389 2 3064 131
Државен испитен центар	http://dic.edu.mk/	dic@dic.edu.mk	+389 2 3228 866 +389 76 490 310
Државен просветен инспекторат	http://dpi.mon.gov.mk/	dpi@mon.gov.mk	+389 23140 103
Министерство за образование и наука- Сектор за основно образование	http://www.mon.gov.mk/	elena.ivanovska@mon.gov.mk	+389 2 3117 896
Министерство за образование и наука- Сектор за нормативно-правни работи	http://www.mon.gov.mk/	milka.masnikosa@mon.gov.mk	+389 2 3117 896
Министерство за образование и наука- Одделение за стратешко планирање	http://www.mon.gov.mk/	biljana.trajkovska@mon.gov.mk	+389 2 3117 896

Анекс Б

Образец за поднесување поплаки на проектот

Референтен број	
Име и презиме (опционално)	
☐ Сакам да ги поднесам моите поплаки анонимно. ☐ Барам да не се открива мојот идентитет без моја согласност.	
Информации за контакт	☐ Пошта: <i>Ве молиме наведете адреса за контакт:</i> _____ _____ _____ ☐ Телефон: _____ ☐ Е-пошта: _____ _____
Ве молиме означете како сакате да Ве контактираат (пошта, телефон, е-пошта).	
Јазик за комуникација	☐ Македонски ☐ Албански ☐ Друг: _____
Пол	☐ Женски ☐ Машки
Опис на инцидентот/поплатата	Што се случи? Каде се случи? На кого се случи тоа? Кој е резултатот од проблемот?
Датум на инцидентот/поплатата	
	☐ Еднократен инцидент / поплака (датум _____) ☐ Повеќекратен инцидент / поплака (колку пати? _____) ☐ Во тек (моментално се соочувате со проблемот)
Што би сакале да се случи по поднесување на поплатата?	

Потпис: _____

Датум: _____

Ве молиме вратете го овој формулар на:

До: _____

Е-маил: _____

*Проект за унапредување на основното образование
Министерство за образование и наука
ул. Св. Кирил и Методиј бр. 54, 1000 Скопје, Република Северна Македонија*